

УДК 371.134:78:781.68

І. В. Дубінець,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Бердянський державний педагогічний університет)
idubinez@list.ru

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ – МУЗИКАНТА

Анотація

У статті зроблено акцент на вивченні специфіки інтерпретації музичного твору. Підкреслюється взаємодія композиторського та виконавського стилю. Інтерпретація пропонується для використання у професійній підготовці майбутніх фахівців-музикантів як найбільш ефективний вид інтерпретаційної діяльності.

Ключові слова: інтерпретація, музичне виконавство, професійна підготовка.

Summary

The article focuses on the studying specifics of the musical composition's interpretation. The interaction of composer's styles and performer's style is underlined also. The interpretation is offered for its' application during the professional training of future teachers-musicians as the most effective type of interpretational activity.

Key words: interpretation, musical performance, professional training.

Постановка проблеми. Сучасний етап у музичному виконавстві характеризується інтенсивними пошуками можливостей оптимізації спеціальної професійної освіти. У нових умовах суспільного розвитку підготовка конкурентоспроможних фахівців для здійснення завдань музичної освіти студентами потребує систематичного і послідовного оновлення засобів удосконалення професійного навчання, одним з яких є оволодіння майбутніми фахівцями методикою виконавської інтерпретації музики.

Необхідною складовою професійної підготовки музиканта-педагога є специфічний різновид як виконавської, так і педагогічної діяльності – художньо-педагогічна інтерпретація музики.

Музичне виконавство – невід'ємний компонент музичного мистецтва, яке забезпечує реальне буття музики. Сьогодні музичне виконавство потребує дослідження власної специфіки, осмислення особливостей сприйняття і виконання музичного тексту, вивчення ступеня впливу сучасних культурних та мистецьких ідеалів на сучасного виконавця-музиканта. Так, однією з найактуальніших проблем музичного мистецтва, зокрема інструментального, є проблема інтерпретації. У сучасній музичній педагогіці проблема інтерпретації музичних творів пов'язана з формуванням та розвитком комплексу професійно-особистісних властивостей студента-музиканта: музичних і творчих здібностей, музичного мислення, уяви, емоційності тощо. Тому уміння інтерпретувати музичний твір є необхідною складовою їх професійної підготовки, яка допоможе її оптимізувати.

Аналіз досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми інтерпретації висвітлюються у філософсько-естетичній, психолого-педагогічній, методичній літературі, дослідженнях з музикознавства, теорії музичного виконавства та музичній психології. Щодо питань суті інтерпретації, її структури, специфіки, прояву ініціативу у своїх працях виявили О. Алексєєва, Є. Гуренко,

Н. Корихалова. Дослідженням інтерпретації як феномену займалися Б. Асаф'єв, В. Холопов, В. Медушевський, М. Лонг, С. Фейнберг. У галузі педагогіки мистецтва проблемі художньої інтерпретації музичних творів приділяли увагу вчені-педагоги О. Рудницька, Г. Падалка, О. Щолокова. Інтерпретологічний підхід розглядається у працях В. Віори, Р. Гаммерштейна, Ф. Блюма, К. Еренфорта, Е. Фішера та ін.

Метою статті є розкриття особливостей інтерпретації музичного твору у професійній підготовці педагога-музиканта (уміння виконавця “проникати в глибину” твору, розкривати його суть).

Виклад основного матеріалу. Найважливішим компонентом фахової підготовки майбутнього вчителя музики в умовах навчання на факультетах мистецтв є інструментальна підготовка, в процесі якої відбувається ознайомлення та вивчення музичних творів.

Повноцінне художнє розкриття образного змісту музичного твору є центральною проблемою виконавського мистецтва. Музичний твір не є за своєю природою самостійно функціонуючим результатом художньої творчості, він вручає свою долю в руки музиканта-виконавця і повністю підкорюється його прочитанню, розумінню, художньому смаку.

Справжнє засвоєння музичних творів і створення власних оригінальних інтерпретацій у класі основного музичного інструмента здійснюється в процесі виконавської діяльності. Пізнання йде шляхом подолання труднощів музичного змісту і музичної форми через осмислення логіки твору, осягнення його музичного образу.

У сучасній педагогіці музичного мистецтва з проблемою інтерпретації пов'язується виховання цілого комплексу професійно-особистісних якостей музиканта. Аналіз досвіду провідних педагогів показує, що активна творча діяльність у процесі інтерпретації стимулює інтенсивний розвиток музичних здібностей і художньо-образного мислення, виконавської волі і виконавської майстерності, творчої уяви та інтуїції, музичної культури і художнього смаку студента, формує адекватну самооцінку професійно-особистісних якостей тих, хто навчається музиці. Ця обставина дозволяє розглядати інтерпретацію з позиції розвиваючого навчання.

Форма індивідуальних занять при навчанні гри на музичному інструменті є своєрідною територією творчого розвитку студента-музиканта, де він у співпраці з педагогом проявляє свою індивідуальність у процесі роботи над музичним твором.

Робота над музичним твором є творчим процесом, багатоплановість якого пов'язано як з художніми особливостями твору, так і з індивідуальними особливостями виконавця. Які ж завдання при цьому постають перед ним? І що сприяє розвитку творчих здібностей виконавця, стимулює формування його музичного смаку, професійної майстерності? Відтворення змісту твору передбачає вірність авторському тексту, розуміння ідейної спрямованості твору, емоційну насиченість. Створення художнього образу твору неможливе без урахування своєрідності історичної епохи, його жанрових особливостей, національних рис світогляду композитора, характеру використання виразних засобів музики, тобто всього того, що ми називаємо стильовими особливостями або рисами. Усі риси стилю необхідно враховувати при роботі над музичним твором. Вони визначають саму сутність роботи, в основу якої

покладено всебічне вивчення твору, прагнення глибше проникнути в його зміст. Все це тісно пов'язано з поняттям інтерпретація. Яка ж роль виконавця-інтерпретатора музичних творів? Яким має бути виконання, чи може виконання одночасно бути і об'єктивним, і суб'єктивним, і як в такому випадку допустимі співвідношення цих понять між собою?

Відомий піаніст І. Гофман стверджував: "Вірна інтерпретація музичного твору впливає з правильного розуміння його, а це, у свою чергу, залежить тільки від скрупульозно точного читання" [3,68]. Значить, про вірний характер виконання свідчить, перш за все, осмислена інтерпретація, суворо відповідна авторському тексту. "Нотний текст – багатство, заповідане композитором, а його виконавські вказівки – супровідний лист до заповіту", – говорив композитор і піаніст С. Фейнберг [9]. Однак існує не тільки текст, а й підтекст твору. Чудовий піаніст К. Ігумнов вважав, що "добру половину" виконавець повинен привносити в текст ще й від себе, тобто повинен наближатися до внутрішнього характеру твору, розкривати його підтекст [5].

Слід зауважити, що музикант-виконавець у процесі професійної підготовки сприймає музичний твір комплексно. Цей комплекс характеризується не лише поєднанням у свідомості особистості певних аспектів процесу навчання, а й цілісністю сприйняття навчальної ситуації загалом. Власну інтерпретаційну концепцію музичного твору музикант-виконавець створює на основі вивчення об'єктивних даних про твір, виходячи з їх аналізу, а також, спираючись на загальні закони драматургії, він із певним ступенем вірогідності робить висновок щодо характеру емоцій, закладених в основу художнього образу.

Варто звернути увагу на сам процес інтерпретації – виконання. "Виконую – значить переживаю, втілюю, спілкуюся, передаю, переконую", – писав Л. Баренбойм. З точки зору мистецтвознавства, виконавська діяльність – це динамічна система, складовими якої є творчість композитора, інтерпретатора та слухацька творчість. С. Фейнберг під виконанням музики розумів проникливість гри, виконавську фантазію, артистизм, майстерність. Він визначає обов'язковий взаємозв'язок виконавської і композиторської творчості.

Інтерпретатор повинен донести до слухача композицію, розкрити художній образ і в цьому він повинен вбачати своє істинне творче завдання. "Слугувати автору, а в той же час бути самим собою – ось головне завдання виконавця-інтерпретатора" [2,с.30]. Під час виконання твору особистість інтерпретатора займає далеко не останнє місце для слухача, адже цілісна взаємодія "твір – інтерпретатор" справляє враження на публіку.

Отже, головними завданнями інтерпретатора є уміння правильно прочитати музичний текст; уміння пов'язати розуміння музичного тексту зі своїм розумінням стилю, власним емоційним і життєвим досвідом; найбільш точно і переконливо реалізувати у власному виконанні художній образ.

Не менш суттєвим є використання у процесі створення інтерпретації музичного твору опосередкованих джерел інформації: історичних матеріалів про епоху, у яку жив автор, відомостей про нього самого, його творчім методі і стилі, існуючих традиціях виконання його музичних творів. Це не тільки сприяє розвитку пізнавального інтересу студента, розширенню його фонду художніх знань, але і дає можливість варіантної розшифровки емоційного "підтексту"

нотного запису твору, що надає індивідуальний характер його виконавській трактовці.

Пробудження фантазії студента, знаходження їм особистісного сенсу в роботі над інтерпретацією тісно пов'язані із пошуком художньо-образних асоціацій, метафор, порівнянь. Асоціативне осмислення музичних образів – дійовий метод проникнення в художньо-поетичний лад, який відчутно впливає на процес розуміння, переживання і виконання музики, що особливо значимо у вихованні виконавських якостей вчителя.

Від здібності проникнення в емоційний зміст твору, що виконується, від уміння створити індивідуальну емоційну програму свого виконання залежать розвиток творчого потенціалу студентів і спрямованість на рішення художніх задач, пов'язаних з інтерпретацією музичних творів. У майбутньому на цих якостях буде ґрунтуватися й естетичний ефект виконавської творчості вчителя музичного мистецтва, глибина впливу його художньої інтерпретації на шкільну аудиторію.

Інтерпретація – це складний процес активізації людської психіки, який, як будь-який прояв, що відображає суб'єктивні якості особистості, має невичерпну кількість варіантів реалізації. “Це особливий процес, живий і багатолікий, різноманітний за формами і способами свого існування; то він протікає в сфері свідомості і переривається, не знайшовши виходу в реальність; то знаходить частково адекватні собі матеріальні форми, але так і не виростає в закінчене художнє ціле; то складається стрімко і майже одномоментно, виливаючись в матеріальну плоть; то зріє повільно і важко, багаторазово змінюючи свою структуру і сутність” [4, 98].

Інтерпретація музичних творів дозволяє формувати ціннісні орієнтації, потреби, особистісну позицію студентів.

Особливість інтерпретації знаходиться у прямій залежності від художньої освіченості і комплексу природних даних виконавця. В інтерпретації музичного твору актуальним є те, що майбутній музикант кожен раз виконуючи його, може привносити своє бачення і новаторство у твір. Також слід відзначити, що значну роль можна віддати імпровізаційному початку в музикальному виконавстві, де важливу роль відіграє емоційність, спонтанність творчості. Таким чином, враховуючи всі рекомендації, майбутній виконавець зможе достойно оволодіти технікою імпровізації.

Концертне виконавство вінчає роботу над музичним твором. На естраді, на думку більшості виконавців і педагогів-музикантів, відбувається завершення процесу його художньої інтерпретації. “Зрозуміло, пише Н. Любомудрова, – будь-який твір повинен бути взагалі добре вивчений і виконаний, але саме публічний виступ підводить підсумок всієї виконаної в класі роботи, зобов'язуючи і учня, і педагога до можливо більш високої її якості, вимагаючи особливої завершеності і рельєфності виявлення задуму”. З висловленням Н. Любомудрової співзвучні слова А. Гольденвейзера: “Виконання тільки тоді стає закінченим, коли твір зіграєш на естраді; саме естрадний виступ дає потужний поштовх художньому розвитку”.

Висновки. Вирішення проблеми інтерпретації є одним із головних компонентів, що складають специфіку професії вчителя музики у світлі вимог сьогодення – підготовки висококваліфікованого, творчо мислячого музиканта-просвітителя.

Спостерігаючи еволюцію в музичному виконавстві, інтерпретація як явище музичної виконавської естетики, що несе в собі ідею композитора і виконавця, є невід'ємною його частиною. Вона спрямована на збагачення художніх смаків тих, хто її відтворює (тобто інтерпретаторів), і тих, хто сприймає.

Отже, націленість студента на передачу іншим свого виконавського прочитання того чи іншого музичного образу має важливе значення, яке впливає із закономірної взаємодії виконавця і слухачів у момент інтерпретації. Дослідження багатьох науковців показують, що контакт виконавця і слухачів – основа інтерпретаторської творчості в процесі музичної комунікації.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Дана стаття не вичерпує поставленої проблеми. Подальшого вивчення потребують питання особливостей впливу інтерпретації музичних творів на формування виконавських умінь у музично обдарованих студентів у процесі професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баренбойм Л. А. Музыкальная педагогика и исполнительство / Л. А. Баренбойм. – Л. : Музыка, 1974. – 120 с.
2. Гольденвейзер А. О музыкальном искусстве / А. Гольденвейзер. – М., 1975. – 114 с.
3. Гофман И. Фортепианная игра. Вопросы и ответы / И. Гофман. – М. : Искусство, 1991. – 160 с.
4. Гуренко Е.Г. Проблемы художественной интерпретации / Е.Г. Гуренко. – Новосибирск : Наука, 1982. – 256 с.
5. Игумнов К. Н. О творческом пути и исполнительском искусстве пианиста. Запись А. В. Вицинского / К. Н. Игумнов // Вопросы фортепианного исполнительства. – Вып.3. – М. : 1973. – С.17 – 25.
6. Любомудрова Н. Методика обучения игре на фортепиано / Н. Любомудрова. – М. : Музыка, 1982. – 230 с.
7. Москаленко В. Про специфіку музичної інтерпретації. // Проблеми музичної інтерпретації. – Київське музикознавство. – К., 1999. – Вип. 2. С. 4-17.
8. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва / Г.М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
9. Фейнберг С.Е. Пианизм как искусство / С.Е. Фейнберг. – М.: Классика – XXI, 2003 – 340 с.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2017